

POLSKO A NĚMECKO PŘED NOVÝM ÚDOBÍM VZÁJEMNÝCH VZTAHŮ

Nesoudím, že by náš vyspělý čtenář nechápal souvislosti a důvody, proč právě redakčně zpracovaný a upravený článek autora Mieczysława Tomaly zveřejněný v polském časopise Sprawy Międzynarodowe č. 10/1991 je předložen k nahlédnutí právě ve Vojenských rozhledech.

Zběžné nahlédnutí snad více napoví, že znalost situace a vzájemných vztahů našich obou dříve pouze "severních" sousedů není bezvýznamná a neúčelná. Obyvatelé českoslo-

venského státu, ale především osoby a organizace, které do řízení osudu ČSFR mají co říci měrou nejodpovědnější, zřejmě neponechají tyto informace bez povšimnutí i vzhledem k tomu, že jde i o některé analogie vzájemných česko-slovensko-německých styků a vztahů.

Vývoj vztahů polsko-německých, jejich geneze i tendence dalšího vývoje nás nesmí nechat hluchými a slepými, ať již z pouhého faktu "býti informován", vědět, znát, reagovat, mít připraveny varianty řešení se správnými řešeními v duchu platné československé vojenské doktríny, neboť došlo-li by v budoucnu k zosíření vztahů z jakýchkoli příčin mezi Polskou republikou (PR) a Spolkovou republikou Německo (SRN), které by v mezním rizikovém případě přerostly v ozbrojený konflikt, je na místě připomenout, že společná hranice obou států s Československem začíná dle mapy zleva do prava západními svahy hory Plechý a jižním úbočím hory Wielka Rawka. Tato hranice tvoří asi tři pětiny obvodu naší republiky. Je pravda, dle hodnocení strategií, že náš stát neleží na hlavním strategickém směru, ale cožpak již nejednou v dějinách nebyla vedena válečná "kampaň" trochu odlišnými směry, než praví logika snad ještě působícího povědomí "hromadného parního válce vítězných Stalinových úderů".

Jaké absurdní důvody mne vedou k tomu tvrdit, že vojenská logika přísně vyhodnocených geografických, geopolitických, infrastrukturních, ekonomických a dalších možností může být jiná? Snad jen několik prostých faktů, možná nesprávně interpretovaných, nicméně naprosto akademicky pojatých (abych, probůh, nevyvolal třetí světovou válku!):

Jedna i druhá strana se bude jakýmkoli způsobem snažit nás získat za svého spojence (míra spojení bude záležet na mnoha faktorech; které zdaleka nebudou emocionální povahy), anebo vyloučit z konfliktu náš stát poskytnutím záruk neutrality (určité, řekl bych tzv. "neutrality"). Tertium non datur? Ale ano, vždyť konflikt může být uskutečněn na úkor třetího! Na jeho území, jeho potenciálem, jeho vojsky. Vždyť i tuto možnost lze připustit, stane-li se československý stát prostředníkem agresivních zájmů jiné strany, jeho prodlouženou rukou. Jaké záruky jsou zde v prohlášení "obránné" doktríny např. při změně vládnoucí garnitury?

Co z toho je tedy pro nás zřejmé? Využít a zařídít se podle onoho známého skautského hesla: "Být připraven". Kdo je připraven, není překvapen - dodávám.

Věřím však, že tyto diskutabilní naprosto hypoteticky pojaté závěry budou v životě překonány vzájemnými partnerskými vztahy všech tří států: Polské republiky, Spolkové republiky Německo a Československa v duchu helsinského procesu všeobecné lidské spolupráce.

Okamžikem mírového sjednocení Německa se dostaly vztahy polsko-německé do nového údobí. Minulostí se staly vztahy se dvěma německými státy: SRN a NDR, Polsko tím dostalo na západě nového souseda. Stal se jím mírový demokratický německý stát, který ve své ústavní formě, ve své státní struktuře představuje rozšíření západoněmeckého státu. Je to však jiná Spolková republika Německo, a to pod mnoha hledisky: velikostí území (které je větší než teritorium Polska), počtu obyvatelstva (SRN je nyní nejlidnatějším státem v západní Evropě), nebo také i počtem ozbrojených sil (usiluje dosáhnout takového stavu, že poměr počtu vojáků k počtu obyvatel bude menší než v Polsku). Navíc je SRN hospodářskou velmocí, s níž se v Evropě nemůže měřit žádný stát. V této souvislosti musí dojít k přebudování polsko-německých vztahů. V součinnosti to jsou vztahy nikoli se dvěma německými státy, které spolu vzájemně spolupracují, ale s jednou Spolkovou republikou Německo.

Současné polské veřejné mínění i politické kruhy zaujaly ve věci sjednocení Německa ambivalentní pozice. (Například J. J. Lipski vyjádřil názor, že sjednocení Německa by bylo pro Polsko užitečné. B. Geremek v interview pro Bild Zeitung ze dne 13. října 1989 se vyslovil pro právo Němců se sjednotit a prohlásil, že se Polsko nebojí sjednocení Německa. Oproti tomu tehdejší 1. tajemník ÚV PSDS M. F. Rakowski ohodnotil kriticky tato vyjádření tvrdě, že

nejdou v souladu s polským pojetím státnosti - viz Trybuna Ludu z 20. září 1989). Z jedné strany, dříve opozice, ale v současnosti síly, které mají v Polsku moc, léta podporovaly západoněmecké téze o sjednocení přičemž vycházely z předpokladu, že každý národ má právo na sebeurčení. Z druhé strany fakt, že chybí konkrétní odpověď na problém polsko-německých hranic, který je pro Polsko zásadní, ve smyslu jejich bezpodmínečného uznání s konečnou platností vzbuzuje nedůvěru k západnímu sousedu. Uzavírání problému kancléřem SRN Helmutem Kohlem v této tak důležité věci pro Poláky nebylo příznivé vzniku klimatu důvěry, který v polsko-německých vztazích není nejenže doporučen, ale je prostě nevyhnutelně nutný. Polsko využilo konference "2+4" svolané ke konečnému vyřešení tohoto problému. (Více se k této problematice rozepisuje M. Tomala: Sjednocení Německa - mezinárodní a polské aspekty. Varšava 1991, v kapitole: Postoj Polska ve věci jednoty Německa. O podílu Polska na pařížském jednání "2+4" píše U. Albrecht: Die Abwicklung der DDR. Die äusseren Aspekte. Opladen 1991). Nebylo tedy možné pomýšlet na sjednocení dvou německých států, aniž by se zřetelně nestanovily jejich hranice. A také proto polská činnost vedená na mnoha nejvyšších úrovních směřovala právě k "mírovému vyřešení polsko-německé hranice", tak jak bylo rozhodnuto v Postupimi v roce 1945, vedla k tomu, že během prvního kola jednání na konferenci "2+4", které se uskutečnilo 5. května 1990 v Bonnu, byla otázka hranic stanovena jasně. Francouzský ministr zahraničních věcí Roland Dumas řekl:

"Pokud jde o hranice, vnucuje se skutečnost; je nutné jasně určit geografický rámec, v němž se bude uskutečňovat sjednocení Německa: Spolková republika, Německá demokratická republika a Berlín. Ani více, ani méně - tak, jak to často opakuje můj přítel Hans-Dietrich Genscher. Jde o nejdůležitější aspekt bezpečnosti současné jak všech sousedů, tak i samotného Německa."

Tehdy prohlásil naprosto jasně prezident SRN Richard von Weizsäcker, jenž pobýval na své první oficiální návštěvě v Polsku: "Polsko může bez výhrad věřit tomu, že otázka hranic mezi námi ve své podstatě je neodvolatelně vyjasněna a že v procesu vzniku sjednocení Německa dostane odpovídající mezinárodní právní smluvní formu." (Dle týdeníku Rzeczpospolita z 5. května 1990.)

Během pařížského kola jednání konference "2+4", které se konalo 17. července 1990 se ministr zahraničních věcí SRN Hans-Dietrich Genscher zavázal (k čemuž se připojil i ministr zahraničních věcí NDR), že smlouva o polsko-německé hranici bude podepsána a předložena k ratifikaci celoněmeckému parlamentu v co nejkratším termínu po sjednocení a vytvoření svrchovanosti Německa. Čtyři velmoci spojenců prohlásily, že "hranice sjednoceného Německa budou mít konečný charakter, který nebude moci být zpochybňován žádnými vnějšími událostmi nebo okolnostmi". (Viz soubor dokumentů: Polsko - Německo: dobré sousedství a přátelská spolupráce. Varšava 1991.)

Tento věcný fakt byl schválen v článku 1. Smlouvy o konečném vyřešení otázek Německa, který byl podepsán čtyřmi velmocemi a dvěma německými státy v Moskvě 12. září 1990 a v Dohodě mezi Polskou republikou a Spolkovou republikou Německo o potvrzení současné hranice mezi nimi, která byla podepsána ve Varšavě 14. listopadu 1990. (S textem je možné se seznámit v Zeszyty Niemcoznawcze - ZN - PISM, 1990 č. 5.)

Dohoda je třetí smlouvou o hranicích, kterou Polsko uzavřelo po roku 1945 s německými státy. Tato smlouva má však zvláštní hodnotu, neboť je smlouvou se sjednoceným Německem. Preambule této smlouvy obsahuje tři prvky, které si zasluhují pozornost:

- za první - je konstatováno, že ke sjednocení Německa dochází v současně platných hranicích a je základním prvkem pořádku v Evropě a jeho bezpečnosti;
- za druhé - navazuje na ustanovení přijatá při jednáních na konferenci "2+4";
- za třetí - vytváří trvalý základ budoucích vztahů Polsko - Německo.

V článku 1. této dohody jsou vyjmenovány předcházející smlouvy o hranicích, jako je Smlouva o uznání současné polsko-německé hranice, která byla podepsána dne 6. července

1950 s NDR ve Zhořelci a Smlouva o zásadách normalizace vzájemných vztahů mezi PLR a NSR, jež byla podepsána 7. prosince 1970 ve Varšavě.

V 2. článku této dohody obě dvě strany nikoli pouze deklarují zřeknutí se síly, ale - což je nejdůležitější - hovoří o vzájemném respektování své územní nenarušitelnosti a svrchovanosti. Je to do určité míry opakování preambule smlouvy ze 7. prosince 1970, kdy je konstatováno, že základní podmínkou pro mír je nenarušitelnost hranic a dodržování územní celistvosti a svrchovanosti všech států v Evropě v jejich hranicích. Tu však jde o něco zcela jiného. Jak známo, třebaže byla podepsána s NSR smlouva 7. prosince 1970, její ustanovení nepronikla do vnitřního práva SRN, zvláště do občanské oblasti, což ztížilo proces normalizace vzájemných vztahů.

Nyní, na základě ustanovení konference "2+4", byl odstraněn článek 23. platné ústavy SRN, v němž šlo o připojení dalších německých zemí k SRN, a článek 116. pojednávající o existenci Německé říše v hranicích z 31. prosince roku 1937 má být modifikován. To bude znamenat důležitý krok vpřed ve vzájemných vztazích, krok, jenž odstraní mnoho nedorozumění.

Tato smlouva uzavřela minulost. Bylo však zapotřebí mít dokument, který by se stal základem pro utváření vztahů polsko-německých v budoucnosti. Takovým dokumentem se stala Dohoda mezi Polskou republikou a Spolkovou republikou Německo o dobrém sousedství a přátelské spolupráci, která byla podepsána 17. června 1991 v Bonnu. (ZN PISM, 1991, č. 3.)

Tato dohoda se svými 38 články se stala právním a politickým základem, jakož i neméně etickým, pro utváření trvalého porozumění a usmíření mezi Poláky a Němci. Obsahuje však také mnohé články, které ne vždy odpovídají charakteru tohoto historického dokumentu (například: společné vedení boje proti AIDS, výměna důchodců), zabíhá do podrobností - prostě - nepřipomíná Elizejskou smlouvu, kterou uzavřely Francie a SRN dne 22. ledna 1963.

Je na místě připomenout, co prohlásili při podpisu této smlouvy státníci: polský premiér a německý kancléř. Ministerský předseda Jan Krzysztof Bielecki řekl:

"Mám dojem, že na tuto Dohodu o dobrém sousedství a přátelské spolupráci, na tuto chvíli čekala celá pokolení Poláků a Němců, kteří hluboce věřili, že porozumění a usmíření, jednota osudů a polsko-německých zájmů v Evropě je naší budoucností; strategické dědictví, zvláště posledních dvou staletí polsko-německých dějin se stane historií. Dnes přišel ten velký den. Dohoda o dobrém sousedství a přátelské spolupráci se stává skutečností. Vytváří solidní základ nové a trvalé budoucnosti Poláků a Němců v srdci Evropy. Tvoříme nutný právní rámec pro spolupráci mezi našimi národy. Avšak reálné vztahy mezi námi jsou závislé na mladých Polácích a Němcích, kteří místo toho, aby rozdmýchávali naši komplikovanou minulost, se chopí každodenního, mozolného budování."

Zatímco polský premiér poukazoval na smlouvu jako přínos Poláků a Němců v srdci Evropy Evropské, kancléř Helmut Kohl položil důraz jiným směrem. Připomněl tradici mírového soužití, kulturní a vědeckou výměnu mezi polským a německým národem:

"Tato tradice po dlouhá staletí zanesla otisky své stopy do našich společných dějin. Ani válka, ani utrpení, ani pýcha, ani ideologická zaslepenost nebyly schopny setřít tuto tradici. Protože za ní stála myšlenka o společné svobodě!

To si dobře uvědomovali němečtí, polští a francouzští vlastenci, kteří pro polské dějiny v těžkém období vyhlásili v roce 1832 při slavnosti na hradě v Hambachu následující heslo:

= Bez svobody pro Polsko není německé svobody, bez svobody pro Polsko není trvalého míru, nedojde k uzdravení evropských národů. =

Vzrušujícím naplněním těchto slov z Hambachu je fakt, že dneska Polsko, po získání

svobody a samostatnosti a Německo po opětovném dosažení jednoty a svobody si podávají ruce."

Kancleř Kohl také připomenul ta ustanovení smlouvy, která mají vztah k menšinám:

"V duchu nové Evropy usměřujeme také otázku, již jsme se po mnoho let obávali - otázku menšin.

Dokonce ten, kdo se dívá pouze na poválečné období, si uvědomuje:

- že německá menšina v Polsku se poprvé stala formálně uznávanou a
- že garantovaný, usnadňovaný a podporovaný je její rozvoj v prastarých rodištích v souladu s evropskými právními standardy.

Stejná práva náleží samozřejmě rovněž u nás polským občanům, kteří u nás bydlí.

Dnes uskutečněná výměna dopisů ministrů zahraničních věcí, které jsou přílohou k Dohodě, vytyčuje směr dalšího rozvoje práv Němců v Polsku a pro německé občany, kteří touží se usídlit v Polsku."

Obě smlouvy (o hranicích ze 14. listopadu 1990 a o dobrém sousedství a přátelské spolupráci ze 17. června 1991) čekají ještě na ratifikaci (polská strana vyjádřila totiž souhlas se společnou ratifikací těchto dokumentů). Parlamentní diskuse v Sejmu a Bundestagu nepochybně zahrne svým rozsahem obsah, nikoli pouze tyto dokumenty, ale i dopisy, které si vyměnili ministři zahraničních věcí. V těchto dopisech bylo poukázáno na problémy, které ještě nejsou ve vzájemných vztazích vyřešeny, jako například otázky občanství a majetku.

Ve smlouvě ze dne 17. června 1991 nebyl vyřešen problém náhrad pro polské občany, kteří byli vězněni v koncentračních táborech, nebo byli posláni na nucené práce vykonávané ve prospěch Třetí říše. Ale při rozhovorech vyjádřila německá strana připravenost vytvořit v Polsku zvláštní nadaci z vlastních fondů, která by poskytovala konkrétní pomoc nebo náhradu škod těm polským občanům, kteří byli postiženi exterminací politikou fašistického Německa. Vyřešení problému poskytnutí náhrad by nepochybně mělo vliv na další zvýšení vzájemné důvěry v polsko-německých vztazích, třebaže již dnes je možné říci, že žádné ustanovení, které by bylo v této oblasti přijato, by neuspokojilo všechny ty osoby, které na taková ustanovení čekají.

Polsko však vytvořilo iunctim (spojitost dvou aktů) v určitém smyslu, poněvadž - jak prohlásil ministr zahraničních věcí Krzysztof Skubiszewski na zasedání Sejmu 27. června 1991 - k vytvoření vhodné nadace v zásadních finančních otázkách vycházející z německých dotací, dojde před ratifikací smlouvy. Tímto způsobem byly propojeny problémy konečného vyřešení odškodnění a realizace této smlouvy. V případě vyřešení tohoto problému by byla uzavřena bolestná kapitola vzájemných polsko-německých vztahů.

V polské společnosti, mimo mnohých změn, k nimž došlo v posledních letech, je stále co dělat: z minulosti pramenícími výhradami, zápornými stereotypy, či nedůvěrou ve vztahu k Německu. Anketa, která byla uskutečněna Střediskem pro výzkum veřejného mínění na téma postoje Poláků ke sjednocení Německa, svědčí o změnách v postoji polské společnosti. Zatímco, kdy na podzim roku 1989 většina zkoumaných osob souhlasila s procesem sjednocení, tak v létě roku 1990 se situace změnila. Dosud bylo sjednocení výhradně tématem pro diskusi nebo manifestaci, dokud nebylo cítit, že se sjednocení blíží a z toho vyplývající důsledky. Od roku 1990, když tento proces dostal spád a sloučení se stávalo pravděpodobné, vrátil se dominující pocit ohrožení Polska ze strany západního sousedního státu - velmoci.

Nejinak se utvářely názory mladých Poláků, absolventů středních škol. Pro 71,5 % zkoumaných osob bylo "Německo", "sjednocené Německo" hlavním ohrožením Polska. Překotný růst pocíťovaného ohrožení byl patrný zvláště koncem roku 1989, kdy proces sjednocení začínal nabírat na rychlosti, a současně - po návštěvě kancléře SRN H. Kohla v Polsku - se začala množit vyjádření, která obcházela konečné uznání hranice na Odře a Lužické Nise. Jak je patrné z výzkumů, uskutečňovaných mezi mládeží, v letech 1985 až 1989 se snížil počet pocíťovaných ohrožení Německem. V současnosti však došlo k převládajícímu pocitu tohoto ohrožení. Převažuje tedy emocionální základ.

45,9 % mladých absolventů se prohlásilo za odpůrce sjednocení Německa vůbec, 21,8 % se vyslovilo pro jeho integraci ve velmi vzdálené době a pouze 7,8 % bylo pro co nejrychlejší sloučení se obou německých států. Tatáž skupina zkoumaných osob uznává místo toho za přátele Polska bývalé členy protifašistické koalice (mimo SSSR). Hledá přátele daleko na západě: v USA, ale nepřítelé vidí blízko: za západní a východní hranicí. Pocit ohrožení v důsledku sjednocení Německa se nadále v polské společnosti udržuje, třebaže čtyři velmoci a dva německé státy zaujaly jasný postoj ve věci západní hranice Polska. Co je tedy příčinou neklidu Poláků?

V říjnu 1990 Středisko pro výzkum veřejného mínění uskutečnilo další anketu k postoji Poláků ve vztahu ke sloučení Německa. Na otázku: "jak byste osobně přijal(a) zprávu o sjednocení Německa", odpovědělo 17 % dotázaných, že s důvěrou a nadějí, ale 64 %, že spíše se strachem a obavou. Ale na další následující otázku: zda se osobně cítí být ohrožen(a) Německem, odpověděly kladně 43 % respondentů (v únoru 1990 dokonce 68 %), a záporně 54 % (v únoru 1990 - 30 %).

Tak tedy v tomto případě je zřejmý ambivalentní postoj. Z jedné strany hovoří většina Poláků o nárůstu ohrožení Polska, z druhé strany - se osobně necítí být Německem ohrožena. Zdá se, že tvrzení o velkém stupni ohrožení Polska vyplývá z hospodářského a politického hodnocení kondice státu. Tyto údaje nepochybně mohou během času podlehnout evoluci, jež bude záviset na postoji nikoli pouze Poláků samotných, ale také Němců.

O ní psal ve své zajímavé studii (Perestrojka und Postkommunistischer der Nationalismus. Elemente einer west-europäischen Antwort. Ebenhausen 1991) západoněmecký politolog Christoph Royen. Jím popisovaný obraz Poláka a Polska, jaký je v současnosti utvářen v Německu, není příznivý. Tento autor konstatuje, že nenávratně do minulosti uplynuly časy, v nichž představy o Polsku v Západním Německu byly příznivé poté, kdy Poláci, polská intelektuální a kulturní elita, první v Evropě se osvobodili z pout stalinismu; kdy divadelní představení, filmy, plakáty polských autorů vyvolávaly mezi západoněmeckou veřejností nadšení a obdiv k Polsku a Polákům. S tím šla ruku v ruce připravenost uznat hranice na Odře a Nise. Druhá vlna sympatií byla vyvolána v letech "Solidarity" 1980 až 1981, která iniciovala v SRN velkou společenskou pomoc Polákům. Ale dnes, jak píše Royen, není obraz Polska utvářen výsledky práce polských intelektuálů, ale zprávami o polských kšeftářích, pašerácích, nelegálně pracujících dělnících. K tomu ještě přistupuje protipolské zaměření mládeže v nových zemích SRN, tedy na území bývalé NDR.

Při diskusích vedené na téma sjednocení Německa, zůstal na okraji postoje Polska k německým snahám a otázkou konečného uznání západní hranice Polska problém polsko-německé hospodářské spolupráce.

V uplynulých desetiletích hrály hospodářské a finanční vztahy Polska a SRN důležitou roli. Oba německé státy měly s Polskem v této oblasti mnoho určitých spojení, vznikaly vzájemně propojené vazby souvislostí i ekonomické závislosti.

V roce 1985 tvořil import z SRN 16,1 % celkového polského dovozu, z NDR 4,5 %, což činilo celkem 20,6 %. Export vypadal následovně: 14,8 % a 4,2 %, celkem 19 %. SRN byla (a nadále zůstává) největším polským partnerem na Západě, mezi státy RVHP NDR zaujímala třetí místo. Je však nezbytné připomenout, že v roce 1938 zaujímalo Německo první místo v zahraničním obchodu Polska s 25% účastí dle Statistisches Handbuch von Deutschland 1928-1944, München 1949.

Při podpisu Smlouvy o vytvoření valutové, hospodářské a společenské unie mezi SRN a NDR dne 18. května roku 1990 konstatovaly obě strany, že sjednocení Německa nevyvolává negativní následky vůči dalším státům (viz uvedená smlouva v článku 13., bod 2). To bylo důležité obzvláště pro Polsko, jako bezprostředního souseda. Na prahu sjednocení Německa se plně v celé nahotě projevila asymetrie ve sféře hospodářských potenciálů.

Privatizované polské hospodářství se musí připravit na existenci, že za západními hranicemi Polska funguje privatizovaně-kapitalistický německý stát se všemi z toho vyplývajícími

důsledky. Polské banky a podniky musí využít možnosti zakládat na území Německa vlastní filiálky nebo uzavírat finanční a průmyslová spojení s německými firmami. Příliš silně se v Polsku zakořenilo čekání na pomoc nebo půjčky. Jako kdyby se zapomnělo na to, že nejlepší pomocí je pomoci sám sobě.

Své očekávání ve vztahu k hospodářským stykům s Německem po uzavření hospodářské, valutové a společenské unie oběma německými státy zahrnuje vláda PR do memoranda dne 15. června 1990, adresovaného vládám obou států, přesněji řečeno, spíše vládě SRN.

Nejdůležitějšími body memoranda jsou:

"2. Nebudou snižovány, rušeny nebo jiným způsobem omezovány až do současnosti s Polskem a jeho obchodními, výrobními, dopravními i námořními podniky uzavřené dodávky a kvóty stanovené pro export, průmyslovou kooperaci, výhodu obratu, služby a dopravu.

3. Zboží, služby a kooperační výroba pocházející z Polska nebude daňově ani celně větší měrou zatížena, než bylo do té doby obvyklé.

4. Zavedení valutové unie nebude mít záporný finanční důsledek pro Polsko a jeho obyvatele; zvláště pak bude ekvivalentním a nediskriminačním způsobem vyřešena výměna příjmů a rezerv v markách NDR, které obdrželi polští občané, nebo jež jim patřily. (...)

6. Kontrakty uzavřené k realizaci investičních objektů a stavební montážních prací - jak na území Německé demokratické republiky, tak i Spolkové republiky Německo - budou uskutečněny do konce. (...)

7. Úroveň zaměstnanosti polských pracovníků a odborníků na území Německé demokratické republiky - jak v podnicích, tak i v pohraničí - nebude snížena. (...)

8. Vytvořené společné podniky a technická zařízení, které jsou majetkem Polské republiky a Německé demokratické republiky budou pokračovat ve své činnosti, vezmou v úvahu nové hospodářské a finanční podmínky, které vznikají v Německé demokratické republice.

9. Nebude omezován nebo jiným způsobem diskriminován tranzit polského zboží a osob územím obou německých států, posléze sjednoceným německým státem.

11. Ve vzájemné činnosti bude zabezpečena priorita ochrany životního prostředí, (...)."

Polsko musí především využít potenciál, který spočívá v pohraniční směně nebo také spolupráci regionů, které nemusí nezbytně být u hranice. Spolupráce je možná, ale neměla by se omezovat pouze na usnadnění činnosti "kšeftářů" a pašeráků. Pohraniční směna má již určitou tradici vytvořenou v sedmdesátých a osmdesátých letech. Po obou stranách hranice musí být vytvořeno určité pohraniční pásmo, v němž by pro jeho stále obyvatele platily podrobné předpisy usnadňující spolupráci. Uskutečnění tohoto záměru by odstranilo na hranici Odra-Nisa charakter bariéry nebo dokonce zdi, čehož se Poláci obávají.

Vznik spolkových zemí (Land) na území bývalé NDR vytvořením zde federální struktury může být Polskem využito k udržení současných spojení, tím více, že spolkové země mají pravomoc uskutečňovat vlastní zahraniční politiku v takových oblastech, jako je osvěta, ochrana zdraví, regionální problémy.

Ke spolupráci v příhraniční polsko-německé oblasti memorandum vlády Polské republiky konstatovalo:

"Vláda Polské republiky zastává názor, že v této oblasti mají být vytvořeny příznivé podmínky pro mezinárodní volný pohyb osob a zboží, při celkovém respektování svrchovanosti obou spolu hraničících států. Rozvinutá příhraniční oblast na území Polska - spolu s nezbytnou infrastrukturou a komunikačními zařízeními - bude také sloužit tranzitu německého zboží do zemí ve východní Evropě i mimo Evropu, ale také i rozsáhlému tranzitu osob a zboží z dalších evropských států.

Polsko bere tato fakta v úvahu - uskutečňuje a plánuje řadu komunikačních, telekomunikačních investic i služeb, zřizuje nové hraniční přechody, které usnadní a zmodernizují obsluhu tranzitu. jejich zřízení vyžaduje značné náklady.

V této otázce se vláda Polské republiky obrací o porozumění a spolupráci, spoluúčast na

nákladech a podpoře své činnosti mezinárodních grémíí a institucí, aby poskytly Polsku zvláštní finanční a technické prostředky na vybudování a zdokonalení tranzitních zařízení, zvláště na ose Východ - Západ."

Memorandum vlády PR bylo velmi komplexní, ale nedostalo se jí odpovědi formou konkrétních řešení.

Je tedy na místě položit otázku: jaký postoj má zaujmout Polsko ke sjednocení Německa, jakožto svému kvalitativně novému sousedu? Polsko se nevyhne odpovědi. Na polském postoji k Německu bude velkou měrou záviset budoucnost národa sídlícího v prostoru mezi Bugem, Odrou a Nisou.

V důsledku sjednocení Německa se Polsko ocitlo poprvé ve svých dějinách mezi dvěma světovými velmocemi. Z jedné strany - Rusko (bývalý SSSR), stát ještě s ohromným vojenským potenciálem, který je světovou velmocí bohatou na suroviny, ale také představující velké odbytiště zboží. Ze druhé strany - Německo, které se stává z hospodářského hlediska nejsilnějším státem v Evropě, se všemi z toho plynoucími politickými důsledky.

Dokonce v období mezi dvěma světovými válkami na tom bylo Polsko příznivěji, neboť Německo mělo v západní Evropě takové konkurenty, jakými byla Velká Británie nebo také Francie, přičemž sovětské Rusko nehrálo roli světové velmoci.

Navíc tyto obě velmoci hledají způsob, jak se dorozumět, na čemž mají velký zájem. Německo vzhledem k možnosti získat přístup k velkému odbytišti zboží, ale i surovin. Rusko zase s ohledem na možnost získat přístup k německé technologii a hospodářské pomoci.

Sblížení s Moskvou poskytuje Německu větší volnost v západním spojení, neboť zvyšuje určitou měrou jeho postavení v dialogu vedeném s USA. Rusko již nyní uvažuje o možnosti, že SRN by se měla stát členem Rady bezpečnosti (Die Welt z 21. května 1990.) To by mělo poskytnout ještě vyšší statut, tentokrát politický. Je nutné však mít na paměti, že k této změně může dojít pouze revizí Charty organizace národů, což by vedlo k dalším následným změnám, v nichž by šlo nikoli pouze o Radu bezpečnosti, ale i například k odstranění klauzule o nepřátelských státech. K německo-ruské spolupráci by tehdy také došlo i v Radě bezpečnosti. Německo hledá cestu k uzavření dobrých vztahů s Ruskem, čehož je příkladem 13. září 1990 parafovaná Smlouva o dobrém sousedství, partnerství a spolupráci uzavřená v Moskvě a podepsaná 9. listopadu v Bonnu (ZN PISM č. 5/1990).

Toto sblížení není ohrožením pro Polsko do té doby, dokud bude Polsko dle ruského názoru považováno za bezpečný stát. V případě změny tohoto hodnocení nelze vyloučit další demonstrační upevnění spolupráce Ruska s Německem.

Polsko by se nemělo "pohádat" s Ruskem, k čemuž mohou clít určité politické kruhy v Německu. Je třeba si také uvědomit, že nyní, kdy došlo ke sjednocení Německa a jeho začlenění do NATO za současného přesunutí hranice tohoto spojení na Odru a Lužickou Nisu, se Polsko dostalo do situace, ve které se předem nacházely oba německé státy. Byly přece předpolím svých spojení. Dnes se tímto předpolím ať již NATO, tak i států bývalého SSSR stalo Polsko. Z toho vyplývá určité ohrožení v případě možného střetnutí.

Polsko by mělo v nových podmínkách uskutečňovat politiku aktivního, dobrého sousedství ať již s Německem, tak i Ruskem. Mělo by mít takové vztahy s Německem a Ruskem, jaké budou nastoleny mezi Německem a Ruskem a mezi Ruskem a Německem. Tuto závislost je nezbytné učinit kánonem polské zahraniční politiky. Za takového stavu není možné trpět protiruské, "protisovětské" výstřelky, ale také ani arogantní mesiášství, jímž si Polsko od sebe odpudilo mnoho zemí ve střední a jihovýchodní Evropě. Také je nezbytné vyloučit uměle vyvolané protiněmecké nálady nebo reanimaci zásad udávaného přezírání. To by mohlo od Polska odradit země střední Evropy (Československo, Maďarsko), které hledají spolupráci s Německem a jež se straní od protiněmecky naladěných Poláků.

Ale současně nemůže Polsko souhlasit s tím, aby v německém zákonodárství nadále platily předpisy, zákony, které neberou v úvahu změny hranic, k nimž došlo mezi Polskem a Německem a které mají svůj odraz v dokumentu přijatém 12. září roku 1990. Rozhodný

postoj Polska v této věci nebude mít nic společného s protiněmeckým postojem. Polsko spoléhá na dobrou vůli nového Německa, že dodrží sliby uskutečnění všech příslibných oprav v ústavě.

Při posuzování postavení Polska vůči německému státu je nezbytné vzít v úvahu, že sjednocené Německo je světovou velmocí a hodnotit realisticky situaci, to znamená nerealizovat emocionálně, nedat se unést iluzemi, nebo propadnout defetismu. Je nezbytné si uvědomit existující poměr sil mezi Polskem a Německem, a vzhledem k tomu vytvořit vizi vzájemných vztahů. Do této vize zcela dobře zapadá návrh vyřčený ministrem K. Skubiszewským k polsko-německé jednotě zájmů. Takovou spolupráci mohou uskutečňovat partneři, kteří nemusí mít nezbytně stejné potenciály a rezervy.

Ale Polsko - slabší partner - si musí uvědomit, že zůstane takovým partnerem a že je určitou měrou na Německo odkázáno. Oproti tomu není možné totéž povědět o Německu. Pokud však německá strana bude spatřovat v postoji Poláků snahu rozvíjet oboustranně příznivou spolupráci v dalších oblastech vzájemných vztahů a nebude je stavět do protikladu, tak lze s velkou pravděpodobností připustit, že bude považovat Polsko za rovnoprávného třebaže slabšího partnera.

Vztahy s Německem jsou zde studovány v širokých souvislostech politiky integrace Polské republiky s celou Evropou, za současného určení, kdo v tomto procesu bude hrát vedoucí úlohu. Třebaže polská zahraniční politika bude hledat - a musí tak postupovat - dobré a blízké styky se státy západní Evropy (nikoli pouze s Francií, Velkou Británií, ale také s Itálií, Nizozemím a Španělskem), tak ty nejživotnější zájmy Polska budou spojeny s Německem i jeho východním sousedem.

Jaké postuláty je tedy nutné přijmout v polské zahraniční politice vůči Německu: zda šíření strachu z Německa, nebo zdůrazňování nutnosti spolupráce, a jaká konkrétní opatření je nezbytné přijmout?

Pokud bude přijata směrnice v polské činnosti šířit obavy z Německa, tak bude situace jasná. Za současného pluralismu politického života je zřejmé, že některé tzv. síly se snaží získat kapitál právě šířením myšlenky o německém nebezpečí. V současnosti nelze rozsávat strach tzv. vojenským nebezpečím pocházejícím z německé strany, proto je používán v polské společnosti známý termín "hospodářská dynamika". "Německo nás skoupí" se stalo populárním heslem, ale nesmírně škodlivým a svěřčícím o tom, jak má Polsko do Evropy daleko. Polská snaha o přičlenění, nebo spíše o přijetí do EHS může vyjít naprázdno.

Zda taková politika přinese nějaký efekt? Jistě, ale ne takový, jaký Polsko nutně potřebuje.

Ve značné části společnosti jsou ještě v živé paměti tragické stránky polsko-německých dějin, jde při nich o zcela určité období - válku.

V poválečném období vyrostla v obou zemích dvě nová pokolení, a toto memento začíná stále více ztrácet roli ukazatele cesty.

Autor nenabádá k tomu, aby byly dějiny zapomenuty. Žádný národ nemůže bez nich žít, nezávisle na tom, jaké jsou, zda dobré, či špatné.

Za protiněmecké nálady může Polsko získat potlesk určitých kruhů na Západě, těch, které nejsou se sjednocením a vzrůstem potenciálu Německa spokojeny, zvláště potenciálu ekonomického, které by rády získaly Polsko za svého spojence. Bylo by to však spojení taktické, nikoli strategické.

Doposud polská politika obsahuje určitý rozpor. Z jedné strany se prohlašuje, že Polsko směřuje se dostat do Evropy přes Německo (bývalý premiér J. K. Bielecki), z druhé strany se však mnoho nečiní pro to, aby tato cesta byla naplněna různými společenskými, kulturními a politickými kontakty. Cožpak není charakteristické, že až do srpna 1991 (termín napsání článku autorem) nebyl prezident PR na státní návštěvě v žádné zemi, která sousedí s Polskem? Byl však v USA, Francii, Velké Británii.

Autor říká: "Polsko musí udržovat široké styky s jinými evropskými státy, ale vždy si musíme pamatovat, že prvními partnery musí být naši sousedé."

Polská budoucnost se bude utvářet na základě spolupráce nebo nesouladu se sousedy.

Je nezbytné se tedy zamyslet nad tím, jaký má být trvalý směr polské politiky vůči Německu, aby byla přínosem Polsku a Polákům."

Německo je a zůstává polským největším hospodářským partnerem. Již v současnosti tvoří více než polovinu obchodního obrátu Polska se Západem obrát s Německem. Bude vyšší, než celkový polský obrát s Francií (2,7 %), Velkou Británií (3,7 %) a Itálií (3,2 %) dohromady. Dokonce i kdyby byl k tomu připočten obrát Polska s USA, i tak by byla asymetrie zachována. Dovedně řízená hospodářská a vědecko-technická spolupráce s Německem může dát větší dynamiku polskému hospodářství. To bude mít také vliv - což není bezvýznamné - na změnu nálady části společnosti na spolupráci s Německem.

Jsou slyšet hlasy, že cesta do Evropy vede Německem. To je pravda, ale nikoli pouze Německem, ale také s Německem, s nímž má Polsko ty nejužší ekonomické styky. V navrhované variantě spolupráce se Západem nemá co dělat strach z Německa ve stylu "protože nás skoupí," "mohou nás obsadit" nebo "ekonomicky opanovat." Před druhou světovou válkou uvedlo Německo do pohybu množství pák, jež měly přinutit Polsko k poslušnosti: celní válka, početná, politicky zorganizovaná a ekonomicky tvárná menšina, 25 % podílů v polském zahraničním obchodu, podíl německého kapitálu v Horním Slezsku. A přesto se nepodařilo srazit Polsko na kolena. Dokonce brutální vojenská agrese a válečná zničení toho nedocílily. Dnes došlo k zásadní změně v poměru sil v Evropě. Samotné Německo snižuje početní stavy své armády. Jiné je ekonomické a společenské postavení německé menšiny v Polsku, proto se nesmí stát prvkem nesouladu, ale mostem mezi oběma zeměmi.

Dnešní cesta vedoucí do Evropy, to nejsou malicherné obavy ze skoupení zboží. Mimocho-dem, každá vláda může a je povinna za určitých situací upravit tuto otázku zákonným způsobem, ale nemůže přitom ztěžovat spolupráci. Na světě je mnoho příkladů rozumné kooperace silnějšího se slabším, která je výhodná pro obě strany. Postačí si povšimnout například Španělska.

Zda spolupráce vede k závislosti na Německu? Ano, ale bude to domnělá závislost, která nezmění mezinárodní postavení Polska a neoslabí jeho svrchovanost. Právě tato činnost je obsažena v polsko-německých vzájemných zájmech, k nimž přece Polsko cílí. Navíc je nezbytné mít na paměti, že postupně mlijí epocha úzce pojaté svrchovanosti, a pokud bude Polsko přijato za člena Evropských společenství, o což se snaží, bude muset při svém zapojení předat určitou část své svrchovanosti tomuto společenství. Polské společnosti je nezbytné tuto skutečnost vysvětlit, neboť je v ní příliš silně vžitá zásada: "nedáme ani jeden knoflíček od kalhot". Proto je nutné propagovat budoucí vztahy Polska s EHS rozumně, v celých souvislostech a nikoli vytrženě.

Polsko se snaží spolupracovat s EHS, ve spolupráci je ukryta naděje získat nové půjčky. Spolupráce však nejsou kredity, s nimiž mnoho Poláků počítá. S nimi nelze však příliš počítat. Půjčky nerozhodují o charakteru spolupráce. V období Gierkovy vlády získalo Polsko největší půjčky právě v SRN. A s jakými výsledky?

Licoměrnost tehdejšího polského vedení spočívala v tom, že v Bonnu se bralo nejvíce, ale nebyl zájem s ním navázat žádnou spolupráci. Licence na autobusy byly zakoupeny ve Francii, na traktory - ve Velké Británii, na osobní automobily - v Itálii, na chemické továrny - ve Francii.

Ohromné německé půjčky neoživily spolupráci a neměly vliv na další normalizaci vzájemných vztahů. Pro hospodářský rozvoj Polska měly nepatrný význam. To nemůže Polsko, ba ani Německo opakovat. Spolupráce, dokonce půjčkami podporovaná, má sloužit společnosti, má vést k tomu, aby život v Polsku se stal snadnější, aby došlo ke zvýšení životní úrovně Poláků. A tehdy zmizí - nebo se zmenší - strach z Němců, protože budou poznání z druhé strany. K tomu však je nutná i vůle samotných Němců, která se bude příznivě utvářet tehdy, nebudou-li se k nim Poláci přezíravě chovat a klást stále nové požadavky, pokud bude

položen důraz na spolupráci a nikoli na vyhledávání spojení zaměřených proti Němcům při tak zvaném zabezpečování se proti nim.

Spojení takového druhu nejenže nebude účinné, ale může vést k tomu, že se v Německu objeví obavy z "obklíčení" (jak tomu v dějinách bývalo), přesvědčení, že evropská integrace má posloužit především tomu, aby byli Němci udržováni v závislosti a pod kontrolou. Jak varoval jeden z německých diplomatů, nebezpečí může vzniknout tehdy, až si německá politika vzpomene na dávné nebezpečné motto: "nejméně se projeví v zápase", a začne vyhledávat dávná spojení nepříznivá pro Polsko (B. von Staden: Das vereingte Deutschland in Europa. Europa Archiv z 19. 12. 1990).

Nadešel čas, aby bylo nazíráno na polsko-německé vztahy pouze v morálních kategoriích a prizmatem viny Německa, třebaže historickou vinu Německa nikdo nepopírá. Před Polskem stojí nyní těžký úkol získat přátele na Západě i Východě. Nejde však o slovní vyjádření snahy o spolupráci, či dokonce - jak se někdy říká - přátelství s našimi největšími sousedy, které nevyráží frontaci se skutečností. Soudí se přece podle činů a nikoli slov.

Vůči západnímu sousedu tento rozpor mezi slovy a činy může poškodit realizaci myšlenky polsko-německé jednoty zájmů, tak jak ji vyjádřil ministr zahraničních věcí K. Skubiszewski při jednání VI. fóra Polsko - SRN v Poznani 22. února roku 1990. Nelze tuto myšlenku považovat za propagandistický slogan. Takový přístup by znamenal nepochopení podstaty a smyslu tohoto návrhu.

Ještě nikdy v dějinách polsko-německých vztahů nebyla prohlášena jednota zájmů. Je známo pořekadlo: "Co svět světem stojí, Polák Němcovi bratrem není." Je však zavádějící, mylné, často toto heslo není v souladu s historickou pravdou, je používáno vždy s určitým cílem. Přesto však zapustilo kořeny v povědomí polské společnosti, zvláště pak po tragédii druhé světové války a fašistických zločinech vůči Polsku. Také v německé společnosti existují obdobné stereotypy, mající vztah k Polákům.

Lze tedy hovořit o jednotě zájmů, tedy o takové situaci v polsko-německých vztazích, která by byla revolucí vzhledem k předcházejícím obdobím? Zda již nastala doba a podmínky přijmout polskou společnost tento úkol? Nebo je to pouze sen některých politiků, kulturních a vědeckých činitelů?

Dnes, po získání plné svrchovanosti polským státem, po mírovém sjednocení Německa a tímto státem uznané polské západní hranice, po přiznání se Němců ke katastrofálním chybám v jejich politice uplatňované vůči Polsku a - což je nejdůležitější, z toho učiněných konstruktivních závěrů, se vytvořily neobvykle příznivé podmínky pro zahájení polsko-německé spolupráce založené na vzájemné důvěře.

Pojem "společné zájmy" může být obtížný k pochopení oběma společnostmi. Neboť na jedné straně ve světovém měřítku hospodářsky silný německý stát, z druhé - výrazně ekonomicky slabší polský stát, který se již léta potýká s hospodářskými potížemi. Jaké společné zájmy by je mohly spojit?

Polsko-německé společné zájmy nevyplývají pouze z nezbytnosti uvedení na pravou míru částečné polsko-německé zájmy, v nichž nejde o hospodářskou oblast, třebaže její význam nesmí být přehlížen. Takovouto jednotu potřebuje celá Evropa. Dobré vztahy Polska s Německem jsou totiž evropskou nutností.

Bývalý kancléř SRN Helmut Schmidt nedávno napsal (v knize Die Deutschen und ihre Nachbarn. Berlín 1990), že: "ten, kdo jako Němec touží po tom, aby byl mír v Evropě, musí vědět, že pro zachování míru musí být Polsko pro Německo rovněž tak důležitým partnerem, jako Francie. Němcům se může vést dobře teprve tehdy, když se dobře povede jejich sousedům." Pod tuto správnou větu je možné se bez výhrad podepsat.

Mírové vyřešení vzájemných vztahů mezi Polskem a Německem, vycházející ze zásad konstruktivní spolupráce bude něčím novým, nikoli pouze v polsko-německých dějinách, ale i v dějinách evropského světadílu. Tento proces musí hluboko zapustit kořeny ve vědomí

obou společností. Na obou stranách se totiž nahromadilo množství stereotypů, výhrad, resentimentů. Tím není vina pouze jednostranná.

Poláci a Němci musí vědět, že je zapotřebí oboustranného úsilí k tomu, aby byl tento nešťastný kruh porušen.

Co musí Polsko a Německo učinit pro vznik jednoty zájmů? Především rozšiřovat kladné styky, pokud možno na všech úrovních a v různých oblastech. Otevření hranice tento proces nesmírně usnadní, ale pouze pod podmínkou, že nebude znovu opakován polskými pseudoobchodníky a pašeráky. Jenom důsledné uskutečňování přijatých porozumění může zabezpečit, že hranice bude otevřena oběma společnostmi. Hranice bude měnit svůj charakter, poněvadž přestane tvořit hráz hospodářské nebo kulturní spolupráce. Zůstane na administrativních mapách, ale bude mizet z povědomí lidí, svojí průchodností, tak jako u mnohých hranic v západní Evropě.

Po obou stranách hranice by se měl rozvinout zvlášť intenzivní příhraniční pohyb, který bude obyvatele těchto zemí sbližovat, tzn. vést ke vzájemnému poznání a porozumění. Ti, kteří bydlí vedle sebe co nejbližší, by se měli znát nejlépe. Příhraniční spolupráce postupně umožní odstranit na hranicích rozdíly hospodářských úrovní, je těžké totiž předpokládat, že tyto rozdíly zaniknou vůbec.

Úsilí vlády a snaha německé společnosti směřuje k tomu, aby byly odstraněny disproporce mezi SRN a bývalou NDR, ale výměna uskutečňovaná přes hranice se musí stát prvořadým úkolem Berlína a Varšavy, pro Polsko je dokonce důležitější, než jeho přijetí do EHS. Navíc, vzhledem k faktu, že oblasti Německa, které s Polskem hraničí, tvoří část oblasti příhraniční spolupráce, jsou současně součástí oblasti spolupráce EHS a určité prvky této sounáležitosti mohou být přeneseny i na území Polska. Spolupráce uskutečňovaná v pohraničí bude tedy jakoby určitou formou zkoušky členství v EHS. Velký a odpovědný úkol má Polsko-německá mezivládní komise pro regionální a příhraniční spolupráci.

Ve smlouvě o vytvoření komise ze 17. června 1991 jsou vyjmenovány oblasti, které mohou být předmětem této spolupráce. německá strana klade velký důraz na její úspěch. Představitelka Bundestagu Rita Süsmuthová ve své přednášce přednesené 6. března 1991 na Jagellonské univerzitě v Krakově konstatovala, že: "Oba dva národy (polský a německý) by mohly splnit své evropské poslání pouze tehdy, budou-li připraveny vybudovat společný most. Jde přitom zvláště o spolupráci mezi příhraničními regiony, která je klíčem k příští jednotě obou států a národů."

Společná ochrana životního prostředí, společné investice, společné kulturní akce, výstavy, setkání, sportovní soutěže, výměna mládeže, spolupráce škol - to je neúplný výčet činností v pohraničí, které by mohly napomoci uskutečnění společných hesel o jednotě zájmů. Je nezbytné využít současné vztahy mezi německými a polskými obcemi. Společné polsko-německé zájmy musí však sahát dále - až za příhraniční pásmo. Proto se jen dobře stalo, že spolu s podepsáním dohody o dobrém sousedství dne 17. června 1991 byla v Bonnu podepsána Smlouva o polsko-německé spolupráci mládeže. K jejímu naplnění byla ustavena organizace Polsko-německé spolupráce mládeže, která má za úkol podporovat veškerými způsoby vzájemné poznávání a porozumění i činnost ve prospěch úzké spolupráce mládeže z Polska a Německa. Školy, univerzity, mládežnické organizace musí hledat partnery v Německu. Rozšiřování znalostí němčiny v Polsku a polštiny v Německu je tu základní věcí. Nemůže totiž dojít k takové situaci v polsko-německých vztazích, že Polsko bude mít nejvíce rozvinuté hospodářské vztahy s Německem, ale znalost tohoto jazyka ve společnosti bude nepatrná. Poláci potřebují znát jazyk svých sousedů. Nelze dopustit, aby ve stycích s Německem převládla materiální stránka polských vztahů se Západem, ale kulturní i společenská sféra bude vyhledávat vzory, které nebudou ničím jiným, než nepřekonatelným resentimentem vůči Německu.

Lze také pozorovat zajímavou, ale zneklidňující situaci. Z jedné strany je v Polsku slyšet

velmi často vyjadřované obavy ze sjednocení Německa, vzniku silného německého státu, opět z druhé strany by se právě s tímto státem rozšiřovala na různých úrovních spolupráce.

Čas, který uplynul od sjednocení Německa (SRN a NDR) prokázal, že politika sloučeného Německa vychází z racionálních zásad. Je zřejmé, že silné angažování se v procesu unifikace bývalé NDR omezuje pohyb sjednocení Německa na mezinárodní scéně. To však nemůže mít brzdicí účinek na proces vytvoření prvků jednoty zájmů. Východní směr zůstane trvalým prvkem v politické strategii Německa. Na Východě bude hledat odbytiště, sem bude směřovat svoji kulturní činnost, zde bude hledat společenské kontakty. Taková snaha Německa je neobyčejně příznivá pro uskutečňování jednoty zájmů.

Jednota zájmů nemůže zůstat ve sféře činnosti pouze politiků, musí zahrnout co nejširší kruhy společnosti, ať již v Polsku, tak i v Německu. Snad je to zatím ještě sen, který by však měl být co nejdříve uveden do života.

Cesta vedoucí k dobrým a přátelským polsko-německým stykům je nyní otevřena pro zúčastněné národy a státy. Na jejich vůli a angažovanosti bude záviset další vývoj vzájemných vztahů. Je vhodné si připomenout slova Charlese de Gaulla:

"Smlouvy jsou jako růže - vyžadují neustálou každodenní péči, protože jinak zvadnou."

Možná, že obě společnosti si dosud neuvědomují, jak důležitou roli hrají jejich bilaterální vztahy v evropské politice. Velký hospodářský kolos: německý stát nespátňuje v Polsku partnera, který by zasluhoval pozornost, navíc je politicky a hospodářsky narušen. Současné však jakoby toto Polsko mělo obavy před navázáním užších vztahů se západním partnerem. Teprve opuštění postavení nadřazenosti a slabosti může vést ke vzniku normální vzájemné závislosti, která může zahájit přínosnou spolupráci Evropě.

-JM-